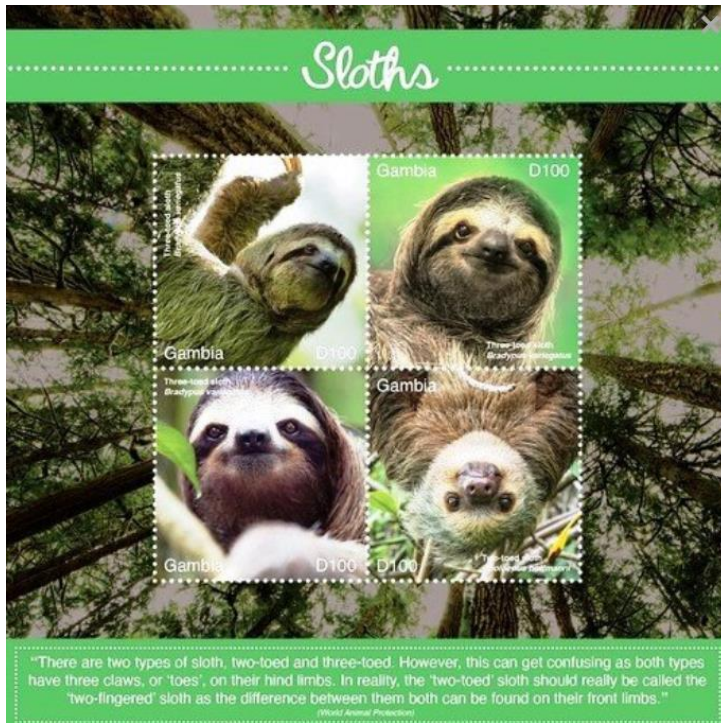

Kántás Balázs

LAJHÁROK BÉLYEGEKEN

LAJHÁROK BÉLYEGEKEN

Az elektronikus bélyegkatalógus összeállítója, szerzője:

Dr. Kántás Balázs PhD
muzeológus–tudományos tanácsadó, Bélyegmúzeum
ORCID-azonosító: 0000-0003-0927-772X

ISBN 978-615-6740-30-4

Felelős kiadó:

Dr. Zsávolya Zoltán PhD

HUNGARICA ELECTRONICA
BUDAPEST, 2024

MOTÍVUMFILATÉLIAI BEVEZETŐ

EGY RÖVID

MOTÍVUMBÉLYEG-KATALÓGUS ELÉ

Bár ez a vélemény meglehetősen szubjektív egy jelenleg, a jelen kézirat elkészítése idején éppen filatéliai szakterületen dolgozó történész, muzeológus-levéltáros-könyvtáros tollából, vagy mindenesetre billentyűzetéből, de a bélyeggyűjtés kétségtelenül máig az egyik legnagyobb változatosságot, szellemi és esztétikai élményt kínáló értelmiségi hobbitevékenységek közé tartozik annak ellenére, hogy az utóbbi évtizedekben mind idehaza, mind a nemzetközi szintén kétségtelenül vesztett a népszerűségéből. Ez még akkor is így van, ha világunk gyors fejlődése, digitalizációja és automatizációja a bélyeget, ezt a hagyományosan papíralapú dokumentum/irat-/aprónyomtatvány-típust

is új társadalmi kontextusba helyezi, új fajtáinak megjelenését idézi elő, és új társadalmi, hivatali és kulturális funkciókat kölcsönöz neki. Az 1840-től megjelent mintegy 600 ezer bélyeg (és számtalan egyéb filatéliai tárgy, elsőnap boríték, levelezőlap, képeslap stb., összesen jóval több, mint egymillió filatéliai tárgy) motívumokban gazdag, távoli országok történelmébe, hagyományaiba és kultúrájába betekintést engedő világa szinte kimeríthetetlen, és többek között az a csodálatos benne, hogy az újabb és újabb kibocsátások révén folyamatosan bővül. Az eredetileg kizárólag postai bérmentesítésre szolgáló, apró, színes, grafikai ábrát tartalmazó értékpapírok állami és magán postaszolgálatok általi folyamatos kibocsátása mára elsősorban inkább a gyűjtői igényeket szolgálja ki, új és új, sokszor egyre hivalkodóbb és formabontóbb grafikai tartalommal a hivatali okmányfunkció, postai bérmentesítés helyett. Gyűjtésével, történetének,

motívumainak és nyomdai, technikai előállításának tanulmányozásával pedig önálló történeti segédtudomány, a filatélia foglalkozik.¹

Tematikus bélyeggyűjtésnek (ennek talán egy szűkebb területét pedig elsősorban Magyarországon motívum-gyűjtésnek, illetve motívumfilatéliának – angolul jellemzően *topical philately*, *topical stamp collecting* vagy *thematic stamp collecting*) azt a filatéliai ágat, gyűjtési és érdeklődési területet nevezzük, amikor valaki csak egy témába tartozó bélyegeket gyűjt, illetve tanulmányoz.² Ide tartozik az eseményfilatélia is, amely

¹ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. HARSÁNYI Luca – IGNÁ CZ Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008.

^{2 2} Magyarországon számos jó színvonalú motívumfilatéliai könyv, illetve tematikus kiállítási katalógus megjelent. Például lásd:

ÁCS Imre, *Magyarország hadtörténelme bélyegeken*, Budapest, Honvéd Kiadó, 1998.

Dr. ZOLTÁN János, *Vadászat bélyegeken*, Magánkiadás, Budapest, 2002.

évfordulókat, eseményeket (sportesemények, hadi események, születési évfordulók stb.) ábrázoló bélyegek gyűjtését jelenti. A tematikus filatéliát és a motívumfilatéliát régebben, körülbelül az 1980–1990-es évekig azonos gyűjtési területnek tekintették, mára azonban két önálló, egy tágabb és egy szűkebb filatéliai ágról van szó.³ Ez részben természetesen annak

Dr. FORGÓ Béla, *Festmények és grafikák Magyarország bélyegein*, Budapest, MP Press Bt, 2003.

SZABÓ Jenő, *Bélyegrapszódia* [A Bélyegmúzeum zenét és zeneszerzőket megjelenítő bélyegekből készült, tematikus bélyegkiállításának katalógusa], Budapest, Bélyegmúzeum, 2015.

³ Erre egyébként a jeles magyar filatelista, Bánás Artúr, a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége Tematikus Szakosztályának elnöke hívta fel a jelen, immár több tematikus és motívumkatalógus bevezetőjeként különböző változatokban megjelent esszé szerzőjének figyelmét, amelyért ez úton is köszönettel tartozik. A szerző cikkét a magyar motívumfilatélia történetének tárgykörében lásd: BÁNÁS Artúr, „Hol tart valójában a tematikus filatélia?”, *Bélyegvilág*, 2018/3, 6.

köszönhető, hogy a megjelent bélyegek száma egyre nő, így a grafikai tartalmuk közötti lehetséges összefüggések is egyre komplexebbé válnak. A kettőt persze olykor nehéz elhatárolni egymástól, azonban a tematikus gyűjtés elvileg valamely (tágabb) témához kapcsolódó bélyegek és egyéb filatéliai tárgyak gyűjtését (pl. postatörténet, repüléstörténet, közlekedés stb.) jelenti, tehát a bélyegek tematikus alapon való gyűjtése és tanulmányozása az úgynevezett tematikus filatélia, míg a motívumgyűjtés vagy motívumfilatélia a bélyegábra által megjelenített képre, képi tartalomra korlátozódik – ha például állatokat, vagy még korlátozottabban adott

Köszönettel tartozom továbbá Rill Attila, dr. Egerszegi György és Derecskei Attila Gyűjtőtársaknak, a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége prominens tagjainak, akik termékeny polémia keretében hívták fel figyelmemet a két gyakran összemosódó filatéliai ág közötti különbségekre.

rendszertani csoportba tartozó állatokat, növényeket, bizonyos típusú járműveket stb. megjelenítő bélyegeket gyűjtünk és tanulmányozunk, akkor tulajdonképpen motívumfilatelisták vagyunk, ha pedig tágabb postatörténeti motívumokat és relikviákat gyűjtünk, akkor elméletileg tematikus filatelistaként aposztrófálhatjuk magunkat.⁴ A motívum alapon történő bélyeggyűjtés témái nyilván lehetnek állatok, növények, híres emberek, közlekedési eszközök, képzőművészeti alkotások, néprajzi csoportok és viseletek, vagy akár épületek és tájak is.⁵ A lehetőségek a bélyegek egyre

⁴ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145–154.

⁵ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. HARSÁNYI Luca – IGNÁ CZ Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008, 36–37.

Illetve: DABÓ CZY András – GLATZ István – NAGY László – Dr. SZÖRÉ NYI Miklós – VAS István, *A bélyeggyűjtés kézikönyve*, Budapest, Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége, 2004.

több mindenre kiterjedő képi tartalmával együtt szinte végtelenek, a nagy mennyiségű megjelent bélyeg és bélyegváltozat okán pedig mindenképpen ajánlatos, hogy aki gyűjtésükre adja a fejét, az valamilyen módon, akár kibocsátó országra korlátozva, akár időszakra szorítkozva, akár tematikus, akár ezen belül motívumalapon behatárolja gyűjtői hobbijának területét.

A tematikus alapú, illetve szűkebben a motívum alapján történő gyűjtés majdnem egyidős a magával bélyeg történetével. Amikor a 19. század végén a posták emberek, főként állam- és kormányfők portréi, címerek és egyéb egyszínű bélyegek kiadása helyett inkább színes, tematikus bélyegek kiadása mellett döntöttek, és a bélyegek külleme, grafikai tartalma, képi elemei egyre változatosabbá és színesebbé váltak, és egyre jobban elterjedt a tematikus gyűjtés és a motívumgyűjtés. Az

1920-as évek végén a szemlélet kellően elfogadottá vált,⁶ és ez a bélyeggyűjtési ág a bélyegszakkönyvekben, filatéliai kiadványokban is egyre gyakrabban jelent meg, mint a filatélia egyre inkább önálló és egyre többek által igen nagyra értékelt, és persze egyre több ember által művelt területe.⁷ A Nemzetközi Filatéliai Szövetség (Fédération Internationale de Philatélie, FIP), a bélyeggyűjtők legrangosabb nemzetközi szervezete ugyanakkor mára csak a tágabb értelemben vett tematikus filatéliát (angolul: *topical philately* vagy *thematic philately*, franciául: *philatélie thématique*, németül viszont: *Motivphilatelie* vagy *thematische Philatelie*, a két kifejezés nagyjából ugyanazt jelenti)

⁶ Lásd a magyar szakirodalomban bővebben például: HAJDU Endre, *Bélyeggyűjtés*, Budapest, Medicina Kiadó, 1970, 60–64.

⁷ Lásd bővebben: NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145–154.

filatéliát ismeri el önálló versenyszakágként, csak és kizárólag motívumalapú filatéliai anyaggal nem is igazán lehet nemzetközi bélyegkiállításokra benevezni.⁸ A Nemzetközi Filatéliai Szövetség, a FIP értelemszerűen maga is fenntart egy tematikus szakbizottságot. A rangos nemzetközi szakmai szervezet honlapján az alábbi definíció olvasható:

„A tematikus filatélia olyan bélyegek és egyéb filatéliai tárgyak gyűjtése, amelyek egy témát illusztrálnak, dolgoznak fel: madarak, foci, történelem, művészet, életmód, fák stb. A téma (theme) kifejezésnek itt dinamikus jelentése van, amely a gyűjtő általi személyes kidolgozását jelenti, aki egy teljes történetet épít az adott téma köré.

⁸ Erre többek között dr. Rill Attila hívta fel a figyelmet a MABÉOSZ levelezőlistáján, amiért ezúton is köszönet illeti.

Valaha a bélyeggyűjtemények egy ország vagy országcsoport bélyegeiből álltak. A bélyegeket általában a kibocsátás dátumának sorrendjében mutatták be. Ez ma már nincs így. A tematikus gyűjtemény a lehető legszélesebb körű filatéliai anyagból áll, a postigazgatások lehető legszélesebb köréből, mindenféle időbeli megkötés nélkül. Minden egyes kiválasztott tételnek kapcsolódnia kell a témához, és azokat legmegfelelőbb sorrendben kell elrendezni, hogy elmeséljék a történetet.

A történet vázlata tervként (plan) kerül bemutatásra, amely a téma kialakulásának lépéseit mutatja be. A terv hasonló egy könyv tartalomjegyzékéhez, és általában fejezetek és alfejezetek szerint szerveződik, amelyek láthatóvá teszik a történet logikus folyását egy

világos és következetes szál mentén.”⁹

Ebből a hivatalos, rangos nemzetközi szakmai szervezet által meghatározott definícióból is látszik, hogy a tematikus filatélia egy tágabb, komplexebb, a gyűjtők számára nagyobb kreativitást és szellemi mozgásteret, egyúttal nagyobb kihívást jelentő keretet, sőt, inkább egész keretrendszert jelent, míg a motívumfilatélia leginkább azonos bélyegábrát tartalmazó bélyegek gyűjtését (és tanulmányozását) jelenti, és inkább az adott filatéliai tárgy szűkebb vizuális, grafikai tartalomra koncentrál, nem pedig annyira az egyes filatéliai tárgyak közötti lehetséges, komplex tematikai kapcsolatokra, amelyeket természetesen maga a gyűjtő alkot meg a

⁹ *What is Thematic Philately?*. A Nemzetközi Filatéliai Szövetség honlapja. <http://www.fipthematicphilately.org/what.html> Letöltés ideje: 2023. december 16.

bélyegek tematikus alapon történő egymás mellé rendezésével. Míg a tematikus filatélia versenyszakág, addig a motívumfilatélia, mondhatjuk akár némi leértékeléssel, leginkább egy szűkebb gyűjtési területet jelent. A professzionális, bélyegkiállításokon is induló bélyeggyűjtők jellemzően a tematikus filatéliát ismerik el inkább, a motívumgyűjtést pedig sokan egy kevésbé komplex területnek gondolják. A motívumgyűjtemények a gyűjtők szorgalmas munkája és kreativitása által ugyanakkor fokozatosan tematikus gyűjteményekké bővíthetők, és az egyszerűbbtől az összetettebb tartalom felé haladva több lépésben fejleszthetők. Ezzel együtt művelődéstörténeti szempontból nyilván mindkét megközelítés igen érdekes lehet, hiszen egy adott motívum filatéliai jelenlétének feltárása új művelődés- és kultúrtörténeti összefüggésekre világíthat rá.

A tematikus alapú bélyeggyűjtés történetének igen fontos állomása volt, amikor 1949-ben megalakult

az Amerikai Tematikus Szövetség vagy Amerikai Tematikus Filatéliai/Motívumfilatéliai Szövetség (ATA, *American Topical Association*), és a szervezet elsődleges szakmai célja lett, hogy folyamatosan frissített témajegyzéket biztosítson a különböző motívumokat ábrázoló, illetve különböző témák szerint csoportosítható bélyegekről a gyűjtők számára. Ma az ATA tagjainak száma meghaladja az 50 000–60 000-ret, tagjai száznál több országból kerülnek ki, és időről időre részletes kiadványokat jelentet meg széles témakörben. Napjainkban is ez a motívumfilatélia, illetve a tágabb értelmű tematikus bélyeggyűjtés egyik legnagyobb és legrangosabb, bár amerikai székhelyű, de lényegében nemzetközi szinten jelenlevő és működő szakmai szervezete, és jelentős segítséget nyújt a tematikus bélyeggyűjtőknek, bárhol is éljenek és gyűjtsenek

bélyeget a világon.¹⁰ A szervezet időről időre az egyéb szakirodalom közreadása mellett komoly, szakmailag megalapozott tartalmú kézikönyveket is kiad a tematikus bélyeggyűjtés témakörében.¹¹

Az Amerikai Tematikus Filatéliai Szövetséghez hasonló módon, napjainkban a legnagyobb nemzetközi bélyegkatalógusok kiadói már külön a tematikus- és motívumgyűjtőknek szánt tematikus, illetve szűkebb értelemben vett motívumkatalógusok kiadásával is foglalkoznak, amelyek természetesen színes bélyegillusztrációkat tartalmaznak a bélyegek egyre inkább, és egyre gyorsabban táguló világában való

¹⁰ A szervezet honlapját lásd: <https://americantopical.org/> Letöltés ideje: 2023. november 17.

¹¹ Lásd például: <https://americantopical.org/Sys/Store/Products/55705> Letöltés ideje: 2023. december 21.

eligazodáshoz.¹² (Ha úgy tetszik, a jelen motívumfilatéliai kiadvány is felfogható és értékelhető egy motívumalapú, rövid, válogatott elektronikus bélyegkatalógusként, és talán nem is feladata, hogy annál sokkal többként funkcionáljon). Mára ezenfelül hagyománnyá váltak a tematikus és motívumgyűjtők számára rendezett filatéliai versenyek, a tematikus filatélia pedig mára szerencsére önálló bélyeggyűjtési versenyszakággá emelkedett.¹³

A Wikipédia vonatkozó magyar nyelvű, részletes szócikke többek között az alábbi tematikus és motívumfilatéliai területeket sorolja fel leggyakoribbként:

¹² A *Michel* német kiadású bélyegkatalógusnak többek között vannak például motívumkatalógusai is, amelyeket a cég időről időre kiad. Lásd többek között: <https://www.schaubek.de/MICHEL-thematic-catalogues> – Letöltés ideje: 2023. november 17.

¹³ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145–154.

„Számos elterjedt motívum létezik ebben a körben. A tematikus bélyeggyűjtés témáját a motívumgyűjtő választja ki, viszont a bélyegek változatossága miatt figyelnie kell arra, hogy ne túl széles körben gyűjtsön bélyegeket (pl. madarakat), hanem korlátozódjon le a gyűjtés alkategóriákra (pl. vörösbegyek, pingvinek, sasok).

A széleskörűbb motívumok a következők:

- állatok – madarak, lovak, macskák, kutyák, halak, rovarok (lepkék), pókok, kagylók, rákok, kígyók, gyíkok*
- növények – virágok, fák, gyümölcsök*
- gombák*
- járművek – vasút, hajók és vitorlák, autók, repülőgépek, léggömbök*
- híres emberek – fizikusok, kémikusok, feltalálók, nők, írók, költők, festők, fáraók stb.*

- *épületek, építmények*
- *tájak, tájképek, földrészek – Antarktis*
- *sport – sportolók, olimpiai játékok, labdajátékok, vb-k*
- *csillagászat, űr, űrhajósok (Apollo-program), égitestek*
- *festmények – portrék, aktok, híres emberek festményeken*
- *kultúra; népek, hagyományok, szokások, népviseletek, vallások; szimbólumok; táncok*
- *edények, szobrok, tárgyak, kincsek, érmék*
- *jeles napok – karácsony, húsvét, Valentin-nap*
- *címerek, zászlók, térképek*
- *postatörténet, bélyeg a bélyegen*
- *ifjúság – játékok, mesék, rajzfilmek, képregények, gyermekrajzok*
- *cserkészlet*

- *EUROPA-bélyegek*¹⁴

A tematikus filatélia, és azon belül persze a szűkebb motívumfilatélia egyik – és kétségtelenül a gyűjtők körében máig legnépszerűbb – ága az élővilág-motívumokat, állatokat, növényeket, természeti környezetet ábrázoló bélyegek gyűjtése. (Az állatok pedig talán valamivel népszerűbbek a tematikus bélyeggyűjtők

¹⁴ Tematikus bélyeggyűjtés – Wikipédia-szócikk.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Tematikus_b%C3%A9lyeggy%C5%B1jt%C3%A9s – Letöltés ideje: 2023. november 16.

A téma nemzetközi szakirodalomból lásd válogatásszerűen:

A. J. BRANSTON, *Thematic and Topical Stamp Collecting: A Practical and Comprehensive Handbook for Thematic, Topical, and Subject collectors*, London, Batsford, 1980.

Alma LEE, *Introduction to Thematic Collections*, London, The British Philatelic Trust and the National Philatelic Society, 1983.

W. E. J. VANDEN, *Handbook of Thematic Stamps*, Limassol, British Thematic Society, 1994.

körében, mint a növények.) A motívum alapján való bélyeggyűjtésnek tehát a flóra és fauna tematikájú bélyegek adják nemzetközi szinten is az egyik leggazdagabb és legjelentékenyebb, szinte kimeríthetetlen területét.¹⁵

Itt pedig el is érkeztünk a jelen rövid motívumfilatéliai/tematikus filatéliai (a definíciókkal a szerző egyre jobban próbált vigyázni, de nem biztos, hogy minden esetben sikerült neki) esszé és elektronikus kiadvány témájához, mely a könyv címe alapján nyilvánvalóan egy érdekes, egzotikus állatcsoport az emlősök osztályon belül – a lajhárok. A lajhárok (Folivora) az emlősök osztályának (Mammalia), a vendégízületesek öregrendjének (Xenarthra), azon belül a szőrös vagy páncélozatlan vendégízületesek (Pilosa) rendjének egyik alrendje. A csoport megítélése korábbi rendszerekben

¹⁵ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*. i. m.

(Brehm, Dudich–Loksa-féle állatrendszertan, Urania Állatvilág) is hasonló volt, azzal a különbséggel, hogy a lajhárokat csak egy családnak, alacsonyabb szintű állatrendszertani csoportnak tekintették, mivel a vendégízületesek is csak egy rendet képviselt – a mai öregrendi szintje helyett. A lajhárok legközelebbi ma élő rokonai a hangyászok (Vermilingua), ezekkel együtt alkotják a szőrös vendégízületesek rendjét. A ma élő lajhárok szinte csak maradványai az egykor nagyon alakgazdag csoportnak. A kihalt lajhárféléket a taxonómia több családba sorolja, amelyek között elefánt nagyságú, hatalmas növényevőket is találunk – többek között ezek az ősi állatok is megjelennek paleontológiai témájú bélyegeken, és e kihalt óriáslajhárokat ábrázoló bélyegek is helyet kaptak a jelen kiadványban az érdekesség kedvéért. A lajhárok ma élő fajai jellegzetes fán lakó állatok, amelyek annyira szélsőségesen

alkalmazkodtak ehhez az életmódhoz, hogy a földön szinte alig tudnak mozogni.¹⁶

A ma élő lajhárok testfelépítése a sajátos életmódnak megfelelően jelentősen módosult, igen különleges. A mellső végtagok igen hosszúak, a hátsók jóval rövidebbek. A lábaikon hatalmas, sarlószerű karmokat viselnek. A lábujjaik a bőr alatt teljesen összenőttek, a karmok pedig erősen görbültek és hátrahajlók: mindez lehetővé teszi, hogy a legkisebb erőfeszítés és izommunka nélkül lógjanak a fák ágain. Ehhez még az is hozzájárul, hogy homorú talpuk szorosan hozzásimul a faágakhoz.¹⁷

¹⁶ Lajhárok – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Lajh%C3%A1rok>
Letöltés ideje: 2024.

¹⁷ Lajhárok – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Lajh%C3%A1rok>
Letöltés ideje: 2024. január 13.

A csontozat felépítése is kedvez a végtagok és a nyak mozgékonyságának, ugyanis a háromujjú lajhárok körében a nyakcsigolyák száma a szokásos 7-ről 9-re emelkedik, így fejüket szinte képesek 360 fokban a tengelye körül körbeforgatni, emellett mászás közben fejük továbbra is előre néz. Érdekes azonban, hogy a kétujjú lajhároknak csak 6 nyakcsigolyájuk van, vagyis ott nemhogy növekedést, hanem csökkenést tapasztalunk. Nemcsak a nyakcsigolyák, de a bordákat viselő csigolyák száma is nagyobb: 14 helyett 24, az emlősök között a legtöbb. A bordákat nem viselő csigolyák száma 3–4 darabra csökkent. A bordák a lajhároknál nemcsak a tüdőket és a szívet védik, hanem szinte támasztják az összes belső zsigeri szervet – éppen a folyamatos lógó életmód miatt van erre szükség.¹⁸

¹⁸ Lajhások – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Lajh%C3%A1rok>

A fejük gömbölyded, rövid. A szájnyílásuk igen kicsiny, az ajkak alig mozgathatók. A szájüregben felül mindkét oldalon 5–5 henger alakú zápfog van, alul 4–4 kisebb fogmaradvány. A lajhárok embriójának vizsgálatakor metszőfog-kezdeményeket is felfedeztek, tehát őseiknek lehettek metszőfogaik is. Szemük és fülkagylóik is igen kicsik; az utóbbiak a szőr alatt találhatóak. A farkuk csak alig észrevehető csonkként maradt meg.¹⁹

A lajhárok gyomra igen összetett. Alakja hosszúkas, két oldalra osztott, és a nyelőcső a két rész között torkollik a gyomorba. A gyomor jobb fele kisebb, és bélszerűen háromszor csavarodott, bal felét vastag izomszerű ráncok három egységre osztják fel. A szívük, májuk és lépjük kicsik. A légcső alakja igen szokatlan: nagyon hosszú, és a

Letöltés ideje: 2024. január 13.

¹⁹ Lajhárok – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Lajh%C3%A1rok>

Letöltés ideje: 2024. január 13.

mellüregben hurkot alkot. Kialakulását azzal magyarázzák, hogy a trachea gyorsabban nő, mint a mellkas – mivel kénytelen a fej forgását követni –, így mintegy felgöngyölődik.²⁰

Agyvelejük igen kicsi, kevés barázdával, így szellemi képességeik csekélyek, de kétségtelenül érdekes állatok, amelyek takarékos üzemmódra rendezkedtek be az evolúció során. Szaglásuk kiváló, hallásuk és látásuk kevésbé fejlett. Fán élő, kizárólag levelekkel táplálkozó állatok, és kalóriaszegény étrendjüknek köszönhetően energiatakarékos életmódot választottak. Napi 9–10 órát alszanak, és amikor ébren vannak, jellegzetes testtartással, fejjel lefelé haladnak az ágakon, mindössze körülbelül 400 métert téve meg óránként. A földön –

²⁰ Lajhások – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Lajh%C3%A1rok>

Letöltés ideje: 2024. január 13.

ahova egyébként nagyon ritkán mászik le, hetente talán egyszer, akkor is üríteni – a legtöbb lajhár 250 m/h-s sebességgel kúszik, viszont alkalmanként vízbe is merészkedik, ahol sokkal gyorsabban képes úszni. Testhőmérsékletük szokatlanul alacsony az emlősök körében (30–34 Celsius-fok aktív életmódjuk során, és még alacsonyabb alvás közben). Zsákszerű gyomrukban baktériumok segítik a levelek lassú emésztését, és a táplálék akár egy hónapot is elidőzhet a lajhár emésztőrendszerében.²¹ Mint minden tekintetben, az emésztés terén is lassúak tehát.

A lajhár szőrébe beletelepszik számos algafajta, amely a száraz évszakban barna, az esős évszakban zöld, így beleolvad a környező mohába és lombokba, és olyan,

²¹ Lajhárok – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Lajh%C3%A1rok>

Letöltés ideje: 2024. január 13.

mint egy természet- vagy mókusfészek, vagy egyszerűen a fa része lenne. A lajhár lassú életmódja miatt a lassúság szinonimájává vált a köznyelvben, gyakori inaktív életvitelük miatt régebben azt hitték róluk a zoológusok, hogy pusztán a „levegőből élnek”, pedig növényevők, noha növényi táplálékukat is igen lassan fogyasztják el és emésztik meg...²²

Miután néhány mondat erejéig szó esett e különös állatok rendszertanáról, biológiai jellemzőiről és életmódjáról, pár megjegyzést talán érdemes szentelni e különös, figyelemre méltó állatok bélyegek világában való jelenlétének is. Ami a hangyászok lajhárok jelenlétét illeti, bár nem szerepelnek olyan sok bélyegen, és elsősorban hazájuk, Dél-Amerika országainak bélyegein

²² Lajhárak – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Lajh%C3%A1rok>

Letöltés ideje: 2024. január 13.

jelennek meg, 60 évre nyúlik vissza a filatéliai jelenlétük. Az első lajhár ugyanis valószínűleg 1960-ban jelent meg egy kolumbiai kiadású postabélyegen.

E mára hatvan évnél is hosszabb éves filatéliai jelenlét elsősorban a dél-amerikai országok, mint Nicaragua,

Mexikó, Brazília, Venezuela, Bolívia, Kolumbia, Uruguay és Paraguay által kibocsátott bélyegeken mutatkozik meg.

Mivel sajnos, az emberi környezetszennyezésnek és területfoglalásnak, élőhelyük rohamos pusztulásának és zsugorodásának köszönhetően már a lajhárok minden recens, ma élő faja veszélyeztetett állatnak minősül, ezért

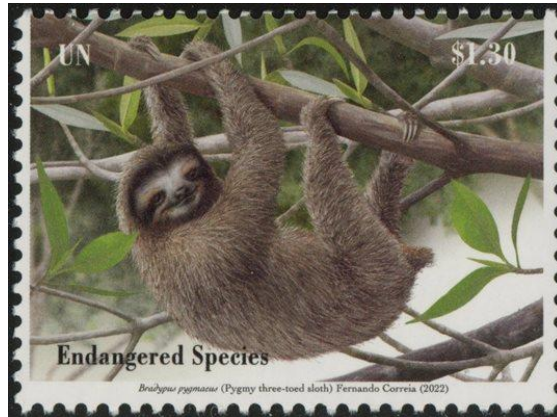
az 1960–1970-es évektől kezdve e kedves, furcsa és
figyelemre méltó, a mi szemünknek kissé lassú életvitelt
folytató, növényevő emlősök egyre inkább a
természetvédelmi témájú bélyegeken jelennek meg.

Bár a világon eddig mindössze körülbelül 50–60 olyan postabélyeg jelent meg, amelyen a lajhárok valamely faja látható szűkebb motívum alapon, ez pedig nem nevezhető egy adott állatmotívum átütő vagy számottevő filatéliai jelenlétének, e bélyegkiadások az ebbe az állatcsoportba tartozó fajok veszélyeztetettségére mindenképpen felhívják a figyelmet, és hangsúlyt fektetnek egy sokkal nagyobb bélyegtémára – a természetvédelemre. A motívum tulajdonképpen így tágul folyamatosan, és válik témává – akár egy mindenkori motívumbélyeg-gyűjtő saját gyűjteményében is.

Többek között a természetvédelem tematikájával függ össze, hogy az egyik legújabb, 2022-es megjelenésű, lajhárt ábrázoló bélyeget az Egyesült Nemzetek Szervezete bocsátotta ki, hogy ezzel is felhívja a figyelmet

a veszélyeztetett állat- és növényfajok megóvásának szükségességére.

A jelen elektronikus (motívum)filatéliai szakkönyvben, összeállításban igyekszem a lehető legjobb, elsősorban esztétikai alapú válogatást nyújtani a világ postaszolgálatai által kibocsátott, szűkebb motívum alapon lajhárokat ábrázoló bélyegeiből. A közreadott

filatéliai anyag a szerkesztő szándékai szerint a téma áttekinthető keresztmetszetét nyújtja olvasóinak, megtekintőinek, és a motívumot ábrázoló bélyegek alacsony száma miatt tulajdonképpen törekszik a teljességre is. A válogatás során a közreadó a legtöbb esetben igyekezett megmaradni a szigorú értelemben vett filatéliai objektumoknál, és főként olyan bélyegek/kisívek/blokkok képeit választotta ki közlésre, amelyek névértékkel rendelkeznek, és postai bérmentesítésre elméletileg valóban használhatók.²³

Azért használok kellő óvatossággal itt is, csak úgy, mint tettem azt korábban eddigi motívumfilatéliai munkáimban, az általam összeállított elektronikus

²³ Ahol esetleg kétes legitimitású bélyeg került a válogatásba, azt a közreadó zárójelben mindig jelezte. A nem legitim körülmények között megjelent bélyegek között ugyanis kétségtelenül akadnak dekoratív, érdekes és esztétikailag értékes darabok.

bélyegkatalógusokban, az *elméletileg* határozószót, mert egyes kevésbé fejlett, főként afrikai és ázsiai országokban gyakori jelenség a *fantombélyeg*-kiadás, amely azt jelenti, hogy bár egy adott bélyegkiadáson szerepel államjelzés és névérték, azt nem feltétlenül az adott állam kormányzatának vagy postaszolgálatának megbízásából vagy engedélyével nyomtatják ki,²⁴ hanem elsődlegesen gyűjtői igények kielégítésére, profitszerzés céljából hozzák létre, és kerül forgalomba bizonyos piaci szereplők, cégek tevékenysége által.²⁵ Ebből kifolyólag pedig lehetséges, hogy az adott bélyeg szigorú filatéliai és postajogi értelemben csupán bélyegnek látszik, de a nemzetközi postaforgalomban nem feltétlenül fogadnák el, ha valaki bérmentesítésre

²⁴ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. HARSÁNYI Luca – IGNÁ CZ Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008, 58– 59.

²⁵ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, 58–59.

próbálná meg használni.²⁶ A kétes legitimitású bélyegkiadásoknak, fantombélyegeknek, illegális bélyegeknek ugyanakkor mára maguknak is jelentős gyűjtői piacuk van, és mivel az egyre inkább digitálissá váló világban, az elektronikus kommunikáció és az automatizált postakezelés korában már a hivatalos, többnyire állami monopólium alá tartozó bélyegkiadás is egyre inkább a gyűjtői igények kielégítését, a kormányzatok és postaszolgálatok ily módon történő profitszerzését, nem pedig a postai bérmentesítést, a küldemények célba juttatási díjának megfizetését és ennek igazolását szolgálja, a legitim és illegitim bélyegkiadásokat is egyre nehezebb elhatárolni, megkülönböztetni egymástól.²⁷

²⁶ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, 58–59.

²⁷ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, 58–59.

A jelen szerény motívumfilatéliai kiadványban közreadott bélyegkiadások digitális másolatainak képeit nonprofit, tudományos, ismeretterjesztési és közművelődési céllal tettem közzé, internetes forrásaikat többnyire korábbi, elektronikusan is elérhető, tematikus filatéliai szakmai kiadványok, bélyeggyűjtéssel kapcsolatos honlapok, illetve értelemszerűen internetes aukciós házak és webáruházak weboldalai képezik. A közreadó bízik abban, hogy filatéliai gyűjtése szerény eredménye felkelti akár a motívumfilatélia iránt érdeklődő profi filatelisták, akár kezdő, adott esetben a fiatalabb korosztályhoz tartozó érdeklődők, ifjúsági bélyeggyűjtők figyelmét. A könyvben közölt, szerencsére az esetek többségében megfelelő, az elektronikus katalógusban való közléshez és a tájékozódáshoz legalábbis elégséges felbontású képek forrása igen sok

esetben a *Colnect.com*²⁸ nemzetközi gyűjtői és aukciós portál, amely többek között a világ postabélyegeinek bárki által szabadon elérhető, online elektronikus katalógusaként is nagyon jól használható, és szinte minden valaha megjelent bélyegről másolatot közöl, mely igen hasznos gyűjtők és kutatók számára is a filatélia világában való tájékozódáshoz.

A bélyegek képeinek közlésénél feltüntettem fel a nagyobb, rangosabb nemzetközi bélyegkatalógusok (elsősorban a Közép-keletEurópában nagy presztízsű német Michel, esetleg ennek hiányában a francia Yvert et Tellier, a brit Stanley Gibbons, illetve az amerikai Scott) számait. A bélyegeket, ahogyan azt jellemzően tettem korábban is, a megjelenésük kronológiájának sorrendjében közlöm, és bárki érdeklődő könnyedén beazonosíthatja a szóban forgó filatéliai tárgyakat.

²⁸ <https://colnect.com> Letöltés ideje: 2024. január 5–8.

Szeretném mind az idősebb, mind a fiatalabb korosztály érdeklődését felkelteni a lajhár, mint bélyegmotívum, a természetvédelmi témájú bélyegek, illetve általában a motívumbélyeg-gyűjtés iránt, és ha a Kedves Olvasó végiglapozza az összeállítás elektronikus oldalait, a befektetett munka már nem volt hiábavaló. Nem tüntettem fel a bélyegek méretét, fogazatát, a nyomdatechnikát, amellyel készültek, illetve egyéb lényeges filatéliai adatokat sem, ugyanis azokat a nagyobb nemzetközi bélyegkatalógusok, illetve például a *Colnect.com* ezeket alapul vevő online gyűjtői adatbázisa a legtöbb esetben tartalmazzák, a megtekintők pedig ezeket is néhány kattintással ellenőrizhetik, ha esetleg valamelyik másolatban itt közölt darab éppen hiányozna a gyűjteményükből, vagy az egyes bélyegek fizikai-nyomdatechnikai jellemzőire is kíváncsiak. Egyik célom, hogy a lehető legtöbb teret engedjek a bélyegek által hordozott művészi és forrásértéknek, vizuális

információnak, illetve lehetőleg élvezetes, szórakoztató online vizuális tartalmat találjon, aki esetleg kiadványra kattint. A válogatásom alapja tehát minden esetben a bélyeggrafika tartalma és persze esztétikai értéke volt, és a jelen szerény motívumkatalógus közreadásánál is elsősorban alkalmazott grafikai műalkotásként tekintek a közölt bélyegekre...

LAJHÁROKAT ÁBRÁZOLÓ BÉLYEGEK A VILÁGBÓL

Kolumbia, 1961

Michel CO 978

Venezuela, 1963

Michel VE 1489

Guyana, 1964
Michel GY 1225

Ecuador, 1965
Michel EC 1166

Paraguay, 1969

Michel PY 1940

Egyenlítői Guinea, 1977

Michel GQ 1252

Guyana, 1981
Michel GY 606A

Kuba, 1982
Michel CU 2695

Panama, 1984
Michel PA BL121

Guernsey, 1989

Michel GG 465

Nicaragua, 1990

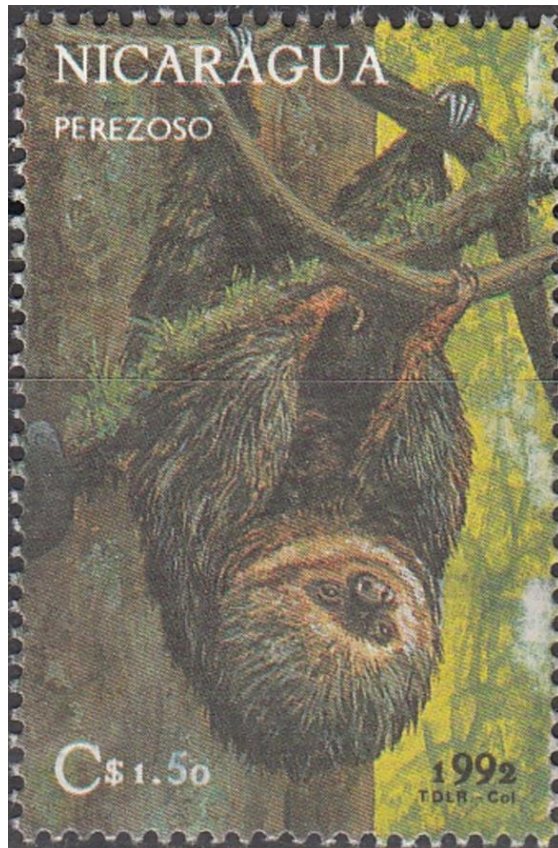
Michel NI 3036

Guyana, 1990
Michel GY 3410

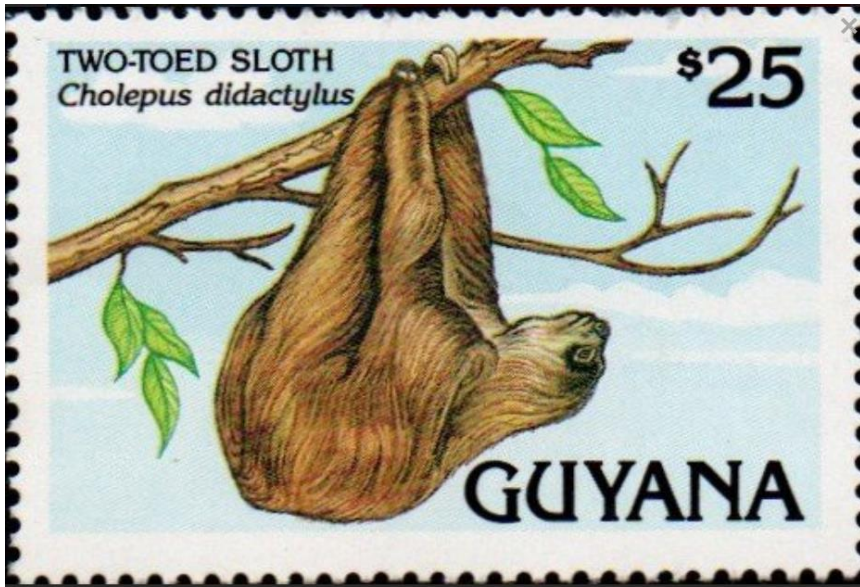

Nicaragua, 1991
Michel NI 3095

Nicaragua, 1992

Michel NI 3174

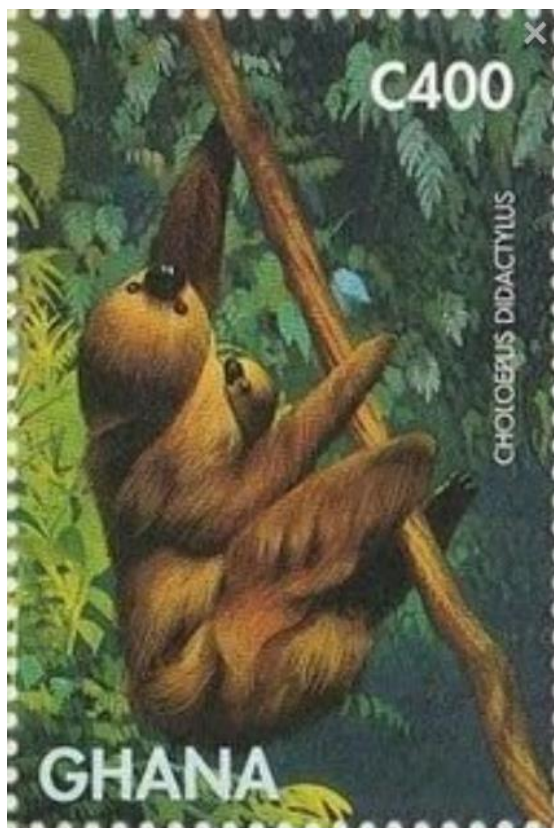
Guyana, 1992
Michel GY 3876

Nicaragua, 1994
Michel NI 3240

Nicaragua, 1994
Michel NI 3425

Tanzânia, 1996
Michel GH 2333

Bolivia, 1998
Michel BO 1379

Szingapúr, 1998
Michel SG 893

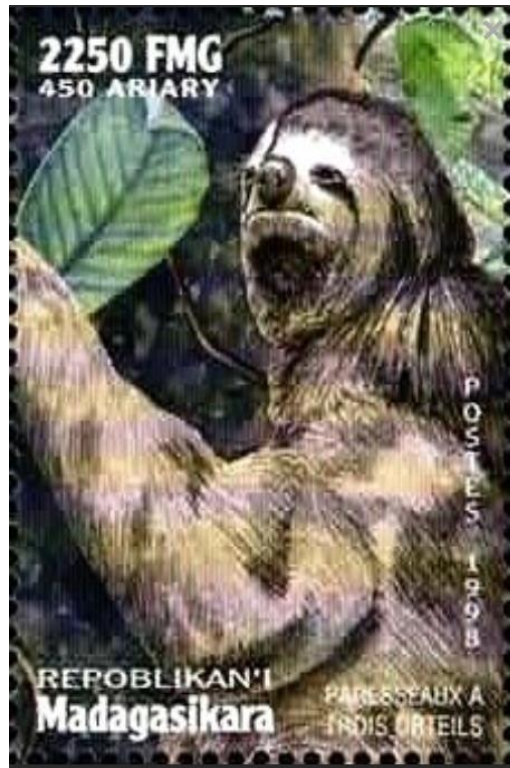

Tanzânia, 1999

Michel TZ 3757

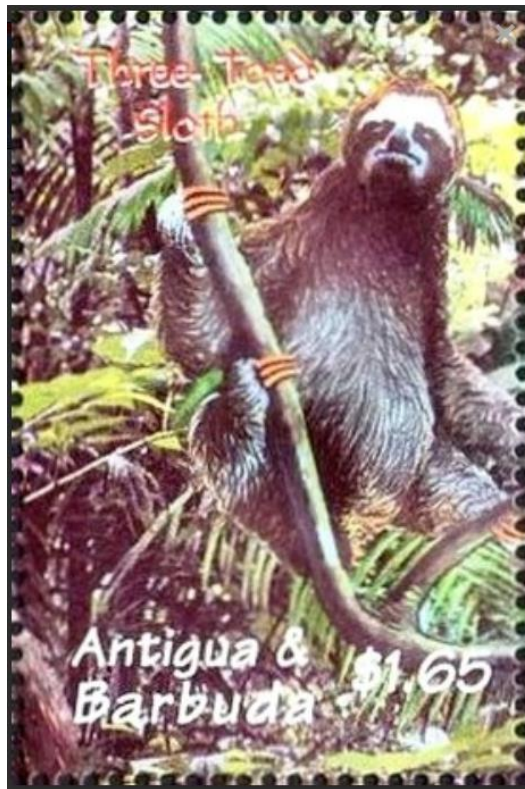
Tanzânia, 1999
Michel TZ 3890

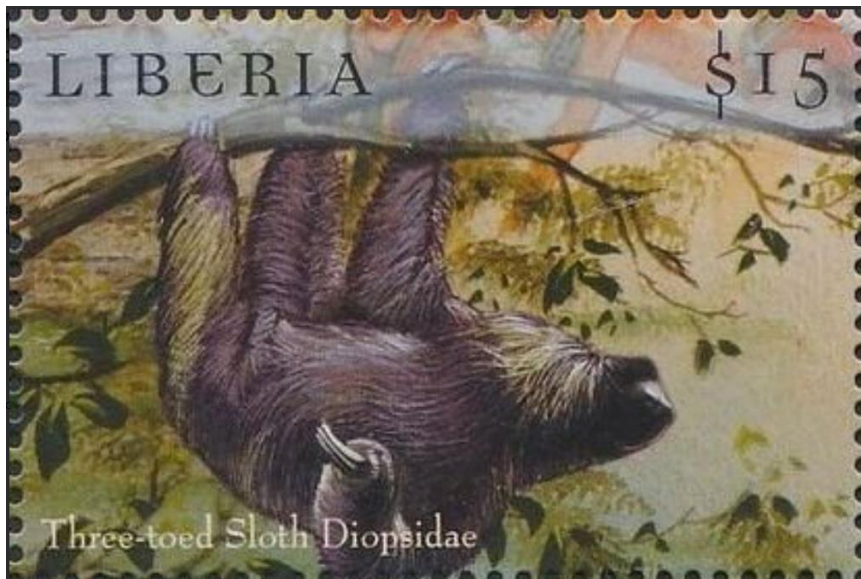
Madagaszkár, 1999
Michel MG 2160

Nicaragua, 1999
Michel NI 3886

Antigua és Barbuda, 2000
Michel AG 3307

Libéria, 2000
Michel LR 2933

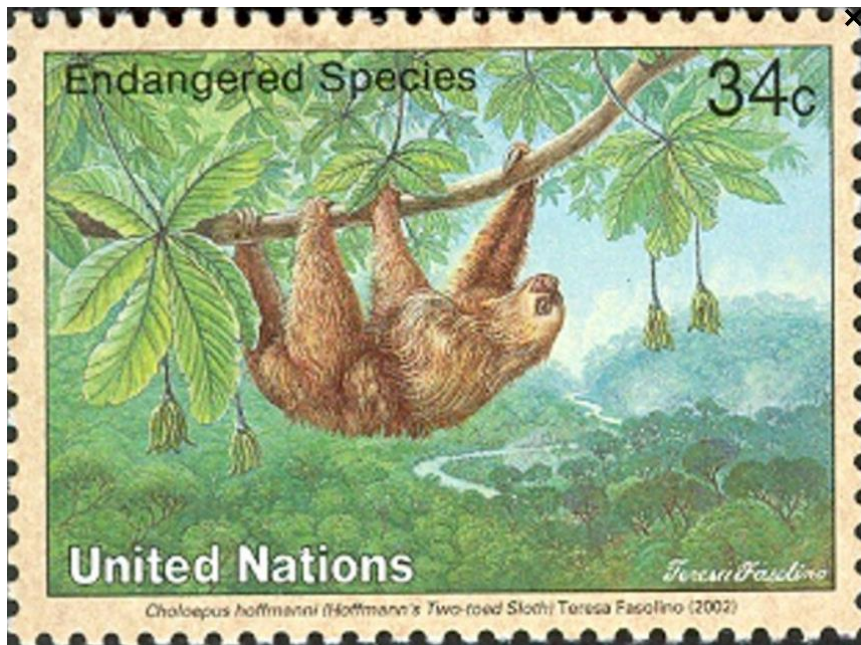

Angola, 2000
Michel AO BL78

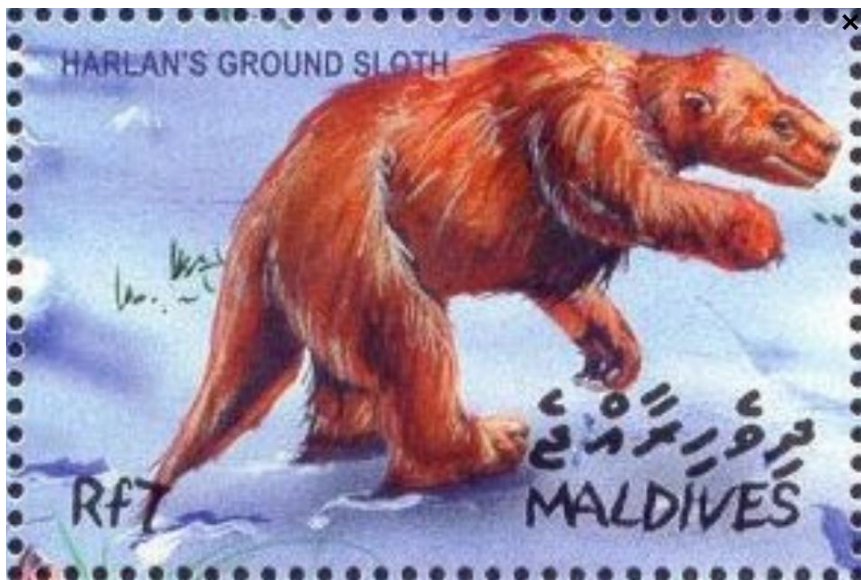
Antigua és Barbuda, 2002

Michel AG 3694

Egyesült Nemzetek Szervezete – New York, 2002

Michel NT-NY 890

Maldív-szigetek, 2002

Michel MV 3964

Maldív-szigetek, 2003

Michel MV 3963

Honduras, 2004

Michel HN 1734

Venezuela, 2006
Michel VE 3801

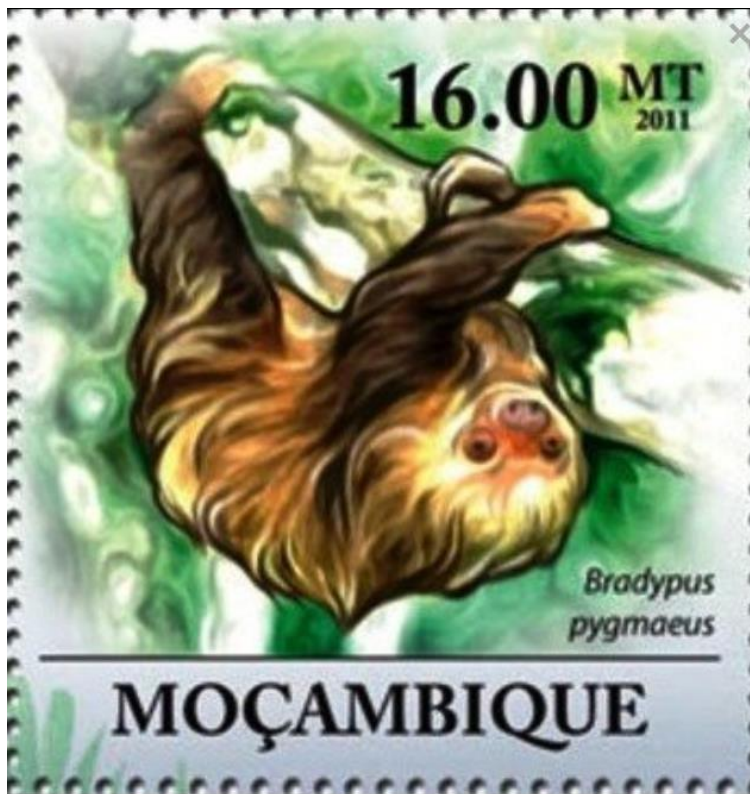
Ecuador, 2007
Michel EC 3045

Mozambik, 2011
Michel MZ BL424

Mozambik, 2011
Michel MZ 4403

Mozambik, 2011

Michel MZ 4404

Mozambik, 2011

Michel MZ 4405

Mozambik, 2011
Michel MZ 4406

Mozambik, 2011
Michel MZ 4407

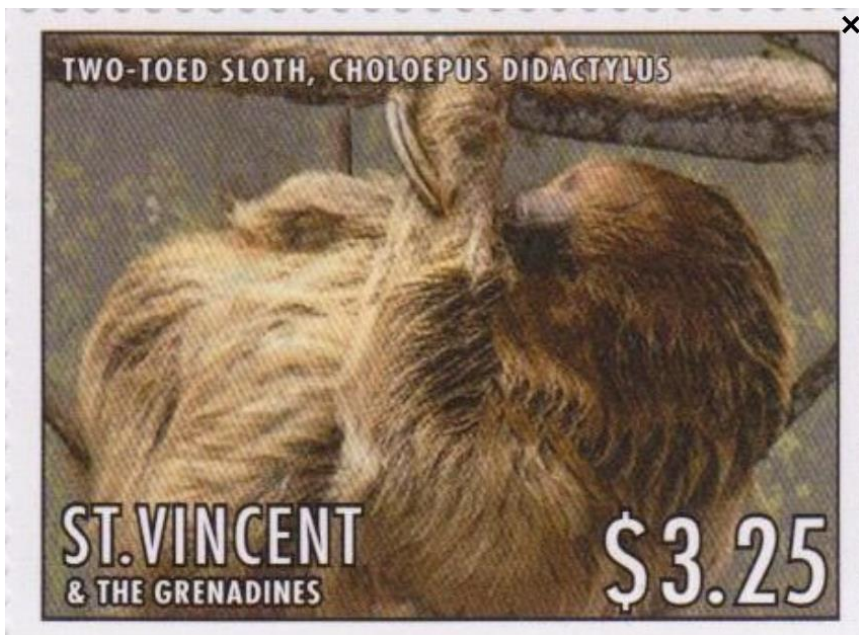

Mozambik, 2011

Michel MZ 4407

Peru, 2013
Michel PE 2609

Saint Vincent és a Grenadine-szigetek, 2013
Michel VC 7189

Magyarország, 2014
Michel HU 5675

Lengyelország, 2018

Michel PL 5081

Lengyelország, 2018
Michel PL 5081Zf

Kuba, 2019
Michel CU 6557

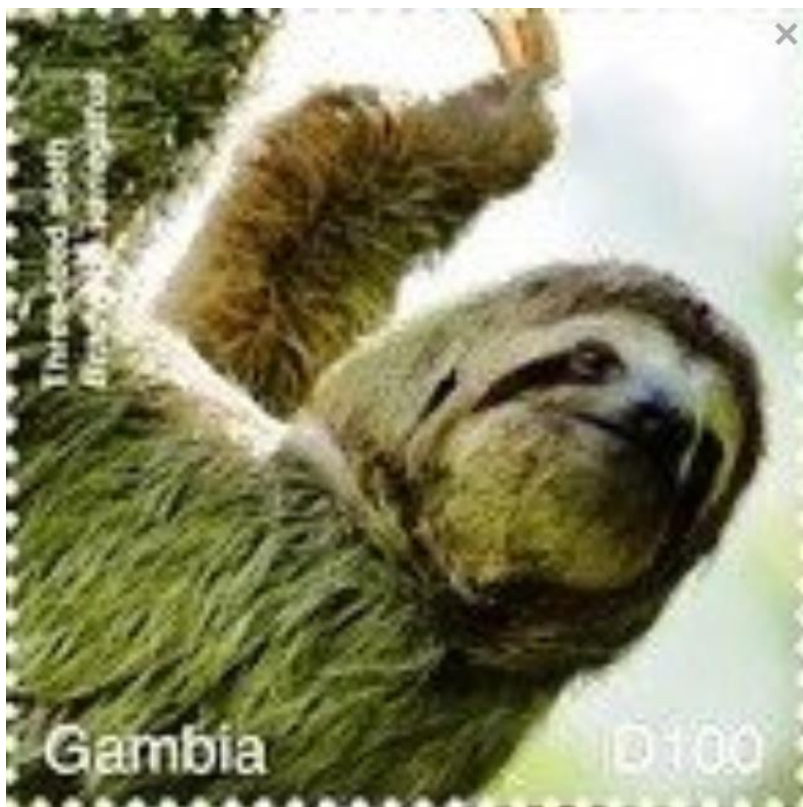

Görögország, 2019

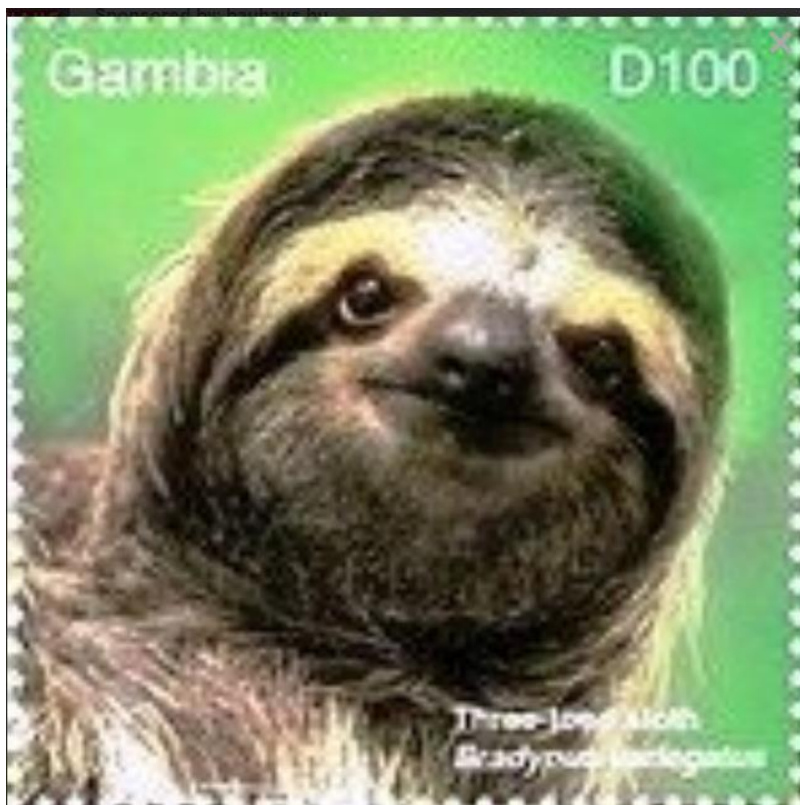
Michel GR 3068

Brazília, 2019
Michel BR 4633

Gambia, 2020
Michel GM 7828

Gambia, 2020
Michel GM 7829

Gambia, 2020
Michel GM 7830

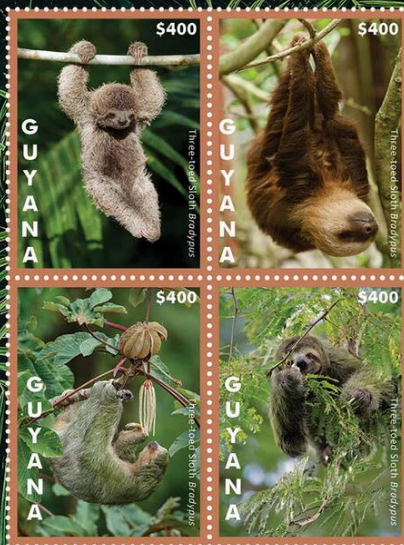

Gambia, 2020
Michel GM 7831

Sloths

Sloths are famous for their bizarre bathroom habits. They will only relieve themselves once a week and can lose up to a third of their body weight in one sitting! Furthermore, they will only do it on the ground after wiggling around the base of a tree to dig a little hole. This weird weekly routine remains one of the biggest mysteries surrounding sloth behaviour. While there are many different theories, the likely explanation is that it's all about communication and reproduction.

Guyaba, 2020

Michel GY 9650-9653KB

Guyana, 2020
Michel GY BL1010

Costa Rica, 2021
Michel CR BL127

Guyana, 2021
Michel GY 9796

Egyesült Nemzetek Szervezete – New York, 2022

Yvert et Tellier NT-NY 1789

Kolumbia, 2022

Michel CO 3605

Kolumbia, 2022
Michel CO 3620

